

Av. Mehmet BALLI

Türk Ticaret Kanunu'na Göre Haksız Rekabet Kavramı ve Unsurları

Özet

“Rekabet”, liberal ekonomilerin en önemli kavramlarından biridir. Fakat rekabet her zaman istenildiği gibi işlemez ve bir takım önlemler almayı gerektirir. Devlet, rekabetin kötüye kullanılmasını önler, haksız rekabeti engelleyici bazı önlemler alır. Haksız rekabet, anayasal bir hak olan rekabet hakkını kötüye kullanmayı engellemek için, hüküm altına alınmış kurallardan ibarettir. Haksız rekabete ilişkin kuralların amacı, bütün katılanların menfaatine, dürüst ve bozulmamış rekabetin sağlanmasıdır. Haksız rekabetin unsurları, ekonomik rekabetin varlığı ve dürüstlük kurallarına aykırılıktır. Haksız Rekabet davası açılabilmesinin şartları ise, bir zararın veya zarar tehlikesinin varlığı ve uygun illiyet bağının olmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Rekabet, Haksız Rekabet, Haksız Rekabetin Unsurları, Türk Ticaret Kanunu

JEL Sınıflandırma Kodu: K19

Abstract

“Competition”, is one of the most important concepts of a liberal economies. But competition does not always work as desired and requires some precautions to take. Government take some precautions that prevent to abuse of competition and unfair competition. Against unfair competition, right to compete is under the protection of Government constitution which consists specific rules. The purpose of the rules on unfair competition is to protect all participants and keep the honest and intect competition. The elements of unfair competition against to rules of honesty and economic competition. Terms of the sued for unfair competitions are; the existence of damage, or danger of damage and has appropriate causal link.

Keywords: Competition, Unfair Competition, Elements of Unfair Competetion, Turkish Commercial Code.

JEL Classification Codes: K19

GİRİŞ

Rekabet, sosyal ve ekonomik hayatın düzenlenmesinde önemli bir yere sahiptir. Özellikle, piyasaların gelişmesi ve toplumsal refahın artmasında rekabetin büyük rolü vardır (İnan ve Piker, 2007: 1).

Ülkemizde geçerli olan liberal ekonomi, serbest piyasa ekonomisi üzerinde durmaktadır. Serbest piyasanın en önemli unsurlarından biri, rekabettir. Rekabetin serbest piyasaya birçok faydası vardır. Rekabet, üretilen mal ve hizmetlerin kalitesini yükselttiği gibi, işletmelerin verimini arttırarak fiyatların düşmesini sağlar. Reka-

bet, mantığı gereği en iyi olmaya, ilerlemeye ve gelişmeye teşvik eder. Böylelikle liberal ekonomilerde, ekonomi politikalarının hedefe ulaşmasını sağlar.

Bununla birlikte bu temel unsur her zaman istenildiği gibi çalışmaz ve piyasanın sağlıklı işlemesi için bazı önlemler alınır. Bunlardan biri, “haksız rekabete” yöneliktir.

Haksız rekabet, anayasal bir hak olan rekabet hakkını kötüye kullanmayı engellemek için hüküm altına alınmış kurallardan ibarettir. Diğer bir deyişle haksız rekabet kuralları, rekabetin kötüye kullanımına yol açacak nitelikte davranışların önüne geçilmesi amacıyla yöneliktir. Bu bağlamda kavram, “ticari hayatın serbest rekabet ilişkileri çerçevesinde sürdürülmesinin sağlanması” fikrine dayanır (Sarıöz, 2012: 1).

Modern dönemde ticaretin gelişmesi ve bu gelişimde serbest rekabetin önemi, bu doğrultuda düzenlemelerin önemini artırmıştır. Bunun yanında son çeyrek asırda ticari faaliyetlerin ulusal sınırları aşması, bir başka deyişle ticaretin “global” bir boyut kazanması birtakım önlemleri de beraberinde getirmiştir.

Çalışma üç başlıktan ve her başlık kendi içinde alt başlıklardan oluşmaktadır. Çalışmanın odağında haksız rekabet kavramı bulunmaktadır. Bu doğrultuda ilk başlıkta rekabet ve iktisadi rekabet kavramını açıklanacaktır. Metnin ikinci başlığı altında haksız rekabet kavramını Yeni Türk Ticaret Kanunu’na (TTK) göre incelenmesi suretiyle, eski Ticaret Kanunu’na nazaran, yenilikler ortaya konulacaktır. Son başlıkta ise, haksız rekabete ilişkin olarak Anayasa ve Türk Borçlar Kanunu’nun ilgili maddelerini ele aldıktan sonra, eski Ticaret Kanunu’nun haksız rekabet hükümleri ve yeni Türk Ticaret Kanunu’nda düzenlenen haksız rekabetin amaç ve kapsamı incelenecektir.

1. REKABET KAVRAMI

1.1. Tanım

Rekabet, sosyal ve ekonomik hayatın düzenlenmesinde önemli bir yer tutar (İnan ve Peker, 2007: 1). Sözlük anlamıyla rekabet, “mal ve hizmet piyasalarındaki teşebbüsler arasında özgürce ekonomik kararlar verilebilmesini sağlayan yarış”¹ (Rekabet Kurumu, 2010: 80) ifade eder. Başka bir çalışmada kavram, “Bir piyasada satıcıların, birbirleri aleyhine daha fazla müşteri çekerek mal ve hizmet satışlarını, dolayısıyla kârlarını artırmak için, aralarında giriştikleri yarış” (Seyidoğlu, 1999: 500) şeklinde tanımlanmaktadır. Daha genel bir deyişle rekabet, ekonomik hayata müşteri çekmek için yapılan yarıştır (Poyraz, 2011: 111). Görüldüğü üzere rekabetin tanımlanmasında, “yarış” kavramının ortak noktayı oluşturduğu söylenebilir.

Günümüzün hakim sistemi olan, liberal ekonomi anlayışı, “serbest rekabet” ilkesine dayanır (Arkan, 2011: 307). Dolayısıyla rekabetin temelleri de yine bu ekonomi sistemi içinde şekillenmiştir. Ekonomistlerin mutabık oldukları tanım ile rekabet, satıcı ve alıcıların aynı pazarda -serbest koşullarda- fiyat ve üretimi belirlemeleridir. Tanımda yer alan pazar kavramı ise, arz ve talebin bulunduğu yer olarak ifade edilebilir. Başka bir deyişle serbest rekabetin sağlanmış olduğu ortamda pazar, rakip işletmelerce veya kişilerce tüketicilere mal ve hizmet sunulan bir ortamdır (Badur, 2001: 4). Firmalar için son derece önemli olan rekabet, firmaları etkin ve verimli olmaya yöneltir. Bu da daha kaliteli mal ve hizmetin daha düşük fiyatla daha fazla sunulması demektir (İnana ve Piker, 2007: 1).

Rekabet hukuku ise, rekabetin korunmasına ilişkin kurallardan ibarettir. Bu kurallar, etkin bir rekabet ortamının sağlanmasına hizmet eder ve söz konusu ortamın korunması için çalışır. Rekabet hukukunun

¹ Rekabet Kanunu’nda ‘işletme’ yerine ‘teşebbüs’ kullanılmaktadır

temel amacı, mal ve hizmet piyasalarında faaliyet gösteren işletmelerin bu hakimiyetlerini kötüye kullanmalarının önlenmesi, piyasalardaki rekabetin tesis için birleşme-devralma işlemlerinin kontrolü ve gerekli düzenleme ve denetlemelerin yapılarak rekabetin korunmasıdır (İnan ve Piker, 2007: 2-3).

Yukarıda da belirtildiği üzere; haksız rekabet, anayasal bir hak olan rekabet hakkını kötüye kullanmayı engellemek için hüküm altına alınmış kurallardan ibarettir. Haksız rekabet kuralları, mevcut bir rekabetin haksız olup olmadığı ile ilgilidir. Oysa rekabet ihlali halinde, bir tarafın rekabet etme hakkı tamamen ortadan kaldırılmış veya kısıtlanmış, rekabet düzeni bozulmuştur.

Rekabet ihlali temel sorun, “rekabet” olgusunun ortadan kaldırılması veya tahribata uğratılmasıdır. Örnek vermek gerekirse; bir teşebbüsün bir diğer teşebbüs hakkında kötü intiba oluşturmaya çalışması halinde haksız rekabet; iki farklı teşebbüsün aralarında fiyat, miktar gibi unsurlar konusunda anlaşmaları veya bir ya da birden fazla teşebbüsün hakim durum yaratmaya veya hakim durumlarını daha da güçlendirmeye yönelik olarak, herhangi bir mal veya hizmet piyasasındaki rekabetin önemli ölçüde azaltılması sonucunu doğuracak şekilde birleşmeleri halinde rekabet ihlali söz konusu olmaktadır. Yani, TTK’da yer alan “haksız rekabet” hükümleri ile “rekabet oyununa bütün katılanların menfaatinin korunması”; 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanundaki düzenlemelerle “rekabetin korunması” hedeflenmektedir.²

Bir diğer önemli ayırıcı unsur ise; her iki kanun kapsamındaki ihlallere karşı başvuru yol ve mercilerinin tamamen farklı olmasıdır. Nitekim; haksız

rekabet yaratan eylemin incelenme yeri Ticaret Mahkemeleri, Ticaret Mahkemelerince bir karar verilmesi halinde başvurulacak yüksek yargı yolu ise Yargıtay’dır. Buna karşın; 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanunu’nda yer alan rekabet ihlali konu eylem veya işlemin inceleneyeceği yer Rekabet Kurumu ve bu Kurumun karar organı olan Rekabet Kurulu olup buradan verilecek kararlara karşı başvurulacak yargı yolu ise Danıştay olmaktadır. Görüldüğü üzere, ilk bakışta aynı gibi algılanan ve uygulamada çokça karıştırılan bu iki kavram arasında temelde derin ve çok önemli farklılıklar bulunmaktadır.

1.2. İktisadi rekabet

İktisadi rekabet, Rekabetin Korunması Hakkında Kanun’un genel gerekçesinde; “genel olarak piyasa ekonomilerinde rekabet; kar, satış miktarı ve payı gibi belirli bazı hedeflere ulaşmak amacıyla ekonomik birimler arasında ortaya çıkan bir yarış veya karşıtlık şeklindeki ilişkiler süreci” şeklinde tanımlanmıştır.

6102 sayılı TTK’nın 56. maddesine göre haksız rekabette bahsedebilmek için ilk olarak haksız rekabete taraf olanların ekonomik rekabet etme haklarının mevcut olması yani ekonomik etkinliğin varlığı gerekir. Ekonomik rekabetin varlığı için bazı şartlar vardır. Bunlar; çalışma hürriyeti, sözleşme özgürlüğü ve rekabet edilecek bir ticaret ortamının var olmasıdır (Tamer, 2011: 13).

İktisadi faaliyet içerisinde olan kişiler, kazançlarını dolayısıyla servetlerini arttırabilmek için hukuki ya da hukuk dışı yöntemlere başvurmak eğilimindedirler. Ekonomik rekabetin hukukun gözetimi altında

² “Rekabet ihlali” ile “haksız rekabet” kavramları arasındaki farka rağmen uygulamada ve öğretilerde çokça karıştırılmaktadır. “Haksız rekabet” TTK’da; “rekabet ihlali” ise 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun kapsamında düzenlenmiş iki ayrı hukuki kavramdır. 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun’un 3’üncü maddesinde yer verilen “rekabet” tanımına göre rekabet ihlali; “mal ve hizmet piyasalarındaki teşebbüsler arasında özgürce ekonomik kararlar verilebilmesini sağlayan yarışın ihlali” olarak ifade edilebilir. 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun’da yasaklanan; mal ve hizmet piyasalarındaki rekabeti engelleyici, bozucu veya kısıtlayıcı anlaşma, karar ve uygulamaları ve piyasaya hakim olan teşebbüslerin bu hakimiyetlerini kötüye kullanmalarıdır. Burada amaç, mevcut rekabet düzenini korumaktır.

yapılması rekabet ortamının korunması ve ekonominin faaliyetlerinin hukuk çerçevesinde yapılması açısından önemlidir (Aydın, 2008: 23). Rekabetin varlığı piyasayı geliştirerek etkin kaynak dağılımını sağlar ve toplumsal refah düzeyinin yükseltilmesine katkıda bulunur (Güven, 2009: 19).

İktisadi rekabetin şartlarından olan yarışma olgusu sadece serbest piyasa sistemlerinde sağlanabilir (Tamer, 2011: 13). Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un Genel Gereğesi'nde, "piyasa ekonomisi" şu şekilde ifade edilmiştir: "...en genel anlamda piyasa ekonomisi, ekonominin merkezi bir karar biriminin yönlendirmediği, piyasanın kendi dinamiklerine göre yön bulduğu ekonomik düzeni ifade eder. Bu sisteme göre ekonomik birimlerin yönlendirilmesi ve koordinasyonu, arz ve talep miktarının belirlenmesi, malların fiyatlarının oluşumu, fiyat, miktar, kalite ve diğer şartlara ilişkin bilginin elde edilmesi gibi temel ekonomik fonksiyonlar piyasalarda gerçekleşir ve bu olgular piyasalar tarafından belirlenir." Bu tip ekonomilerde işlerliğin sağlanması ve korunması için uygulanan politikanın temelinde rekabet vardır.³ Başka bir deyişle piyasa ekonomisinin temel dayanağını oluşturan rekabet, arz ve talebin özgür bir şekilde pazar koşullarında buluşmasıdır (Rekabet Kurumu, 2011: 10).

2. HAKSIZ REKABET KAVRAMI

2.1. Kavram

Sanayi devrimi ile gelişen ekonomilerde firmaların benzer mal veya ürünleri üretmeye başlamaları ile üreticiler ve/veya satıcılar arasında pazarlama, paketleme gibi ticari faaliyetlerde sorunlar ve mağduriyetler ortaya çıkmaya başlamıştır (Tamer, 2011: 20-21). Serbest piyasa ekonomilerinin benimsendiği ülkelerde devlet, bahsedilen sorunları ve mağduriyetleri önlemek amacıyla hukuki müdahalelerde bulunmak zorunda kalmıştır (Arkan, 2003: 3).

Ülkemizde haksız rekabet ilk olarak 1956 tarihli Türk Ticaret Kanunu kapsamına alınmış ve gerekli yasal düzenlemeler yapılmıştır. Haksız rekabet yeni bir anlayış ve sistem içerisinde (Bozer ve Göle, 2011: 148) 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 54-63 üncü maddeleri arasında düzenlenmiştir.

Haksız rekabetin tanımı hem teorik açıdan hem uygulama açısından önemlidir. Haksız rekabet halleri sınırlı sayı prensibine göre belirlenmediği için, başka fiillerin de haksız rekabet sayılabileceği tanımın önemini arttırmaktadır (Aydın, 2008: 24).

Haksız rekabetin tanımı konusunda görüş birliği yoktur. Şüphesiz bu durum, tanımda amaçlanan herhangi bir ifade şeklinden ziyade, meşru ve gayrimeşru rekabet şekilleri arasındaki hukuki farkların tespitindeki zorluktan kaynaklanmaktadır (Aydın, 2008: 25).

Haksız rekabet, TTK'nın 54. maddesinde, "rakipler arasında veya tedarik edenlerle müşteriler arasındaki ilişkileri etkileyen aldatıcı veya dürüstlük kuralına diğer şekillerdeki aykırı davranışlar ile ticari uygulamalar" olarak tanımlanmış ve hukuka aykırı olduğu belirtilmiştir.

Daha yalın bir anlatımla haksız rekabet; iktisadi rekabetin, dürüstlük kurallarına aykırı olan davranış ve başkaca suretlerle her türlü kötüye kullanılması olarak tanımlanabilir (Poyraz, 2011: 111).

6102 sayılı TTK'nın haksız rekabeti tanımlayan 54. maddesi ile haksız kabul edilen fiillerin listesinden oluşan 55. maddesi, 1986 tarihli İsviçre Haksız Rekabete Karşı Kanunu'ndan tercüme yoluyla alınmıştır. 6102 sayılı TTK'nın haksız rekabete ilişkin bu iki maddesinde, eski Türk Ticaret Kanunu'ndaki düzenlemelere nazaran önemli değişiklikler yapılmasına karşın; 6102 sayılı TTK ile getirilen yeni düzenleme-

³ Bkz. www.rekabet.gov.tr/index.php?Sayfa=sayfaicerikhtml&icld=74&detId=99&ustId=74&Lang=TR, (Çevrimiçi), 22/12/2012

ler, sayı ve sistematik bakımından eski Türk Ticaret Kanunu'nun devamı niteliğindedir (Kendigelen, 2011: 63).

2.2. Unsurları

Haksız rekabetin unsurları, ekonomik rekabetin varlığı ve dürüstlük kurallarına aykırılık şeklinde sayılabilir.

2.2.1. Rekabet ilişkisi (Ekonomik rekabetin varlığı)

Haksız rekabetin varlığı için aranan ilk unsur, ekonomik rekabet etme haklarının var olmasıdır. Ekonomik rekabetten söz edebilmek için serbest piyasa ekonomisinin var olması gerekir. Diğer bir ifadeyle ekonomik etkinliğin⁴ yani serbestçe gelir temin etme amacı güden işlerin var olmasıdır. Ekonomik rekabetten anlaşılması gereken ise, kişilerin piyasada serbestçe ticari ve ekonomik faaliyette bulunabilmesidir (Tamer, 2011: 31).

Yukarıda açıklanan nedenlerden ötürü rakipler açısından ekonomik rekabetin bulunmadığı ortamda rekabetin kötüye kullanılması da mevzu olmaz. İktisadi rekabete uygun bir ortamda gerçekleşen faaliyetin iktisadi olması gerekir. Bu durumu gelir elde etmeye dönük olmayan faaliyetler için haksız rekabet hükümleri uygulanmaz şeklinde açıklayabiliriz. Eski Türk Ticaret Kanunu bu konuyu "iktisadi rekabetin her türlü suistimali" olarak hüküm altına almıştır. Yeni Türk Ticaret Kanunu'nda ise "rakipler arasında veya tedarik edenlerle müşteriler arasındaki ilişkileri etkileyen" denilmek suretiyle aynı esaslar kabul edilmiştir. Kısaca, rekabete konu eylemin amacının kazanç sağlama olması haksız rekabetten söz etmemizi sağlar (Tamer, 2011: 31-32; Şenocak, 2001: 201).

2.2.2. Dürüstlük kurallarına aykırılık

TTK m. 54/1'e göre, haksız rekabete ilişkin hükümlerin amacı bütün katılanların menfaatine, dürüst ve bozulmamış rekabetin sağlanmasıdır. Bununla birlikte diğer haklar gibi rekabet hakkı da sınırsız değildir. Kişiler rekabet hakkını kullanırken bir takım kurallara uymak zorundadır. Bu kurallardan biri olan dürüstlük ve güven kuralı Medeni Kanun'un 2. maddesindeki "Dürüstlük" kuralından gelmektedir (Oruç, 2009: 7). Bu hükmün uygulanabilmesi için taraflar arasında mevcut olan borç ilişkisine dayalı özel bir bağın varlığının aranması gerektiği görüşü geçerliliğini kaybetmiştir (Güven, 2012: 27-28).

Dürüstlük kuralına aykırı davranışların neler olduğu TTK'nın 55. maddesinde sayılmıştır. Söz konusu madde kapsamına girdiği saptanan davranış için, 54. maddedeki hükme göre bir inceleme yapmaya gerek yoktur; bu davranışın haksız rekabet olduğu kabul edilir (Arkan, 2011: 315). Dürüstlük kuralına aykırı, haksız rekabet olarak kabul edilen davranışları şu şekilde özetleyebiliriz (Kendigelen, 2011: 65-66):

- Gerçeğe aykırı, yanıltıcı, rakibi gereksiz yere kötüleyici veya rakibin tanınımlığından yararlanan karıştırmalı reklâmlar.
- Müşterileri, seçilmiş bazı ürünlerin birden fazla tedarik fiyatının altında satışa sunulmasının yoluyla rakiplerinin veya kendinin yeteneği konusunda veya malın gerçek değeri hakkında yanıltmak.
- Saldırgan satış yöntemleri ile müşterilerin karar verme özgürlüğünü kısıtlamak.
- Taksitli satım ve benzeri sözleşmelerle tüketici kredilerinde, maliyet, satış fiyatı, faiz oranlarında tüketiciyi fazla aydınlatmamak.

⁴ Ekonomik etkinliğin bir kez dahi yapılması rekabet için yeterlidir ama ekonomik etkinlik olmadan ekonomik rekabetten de bahsedilmesi mümkün değildir.

- Kendisiyle sözleşme yapması için müşterilerin daha önce yapmış oldukları sözleşmeleri sona erdirmeye yöneltmek.
- Başkasının ürünlerinden yetkisiz yararlanmak.
- Dürüstlük kuralına aykırı genel işlem şartları kullanılmak.

Yeni Türk Ticaret Kanun’da sınırlı sayı prensibi kullanılmadığı için eski Türk Ticaret Kanunu’nda haksız rekabet sayılıp yeni kanunda sayılmayanlar da haksız rekabet olarak kabul edilecektir.

2.3. Haksız rekabet davası açılabilmenin koşulları

Haksız rekabet davası açılabilmesi için iki koşul aranmaktadır. TTK’nın 56. maddesinde haksız fiil için bir zararın ve zarar tehlikesinin varlığının gerektiği öngörülmüştür. Haksız rekabetin varlığının bir koşulu olarak Yargıtay illiyet bağının bulunmasını da aramaktadır.

2.3.1. Bir zararın veya zarar tehlikesinin varlığı

Haksız rekabet davası açılabilmesinin ilk koşulu, bir zararın veya zarar tehlikesinin varlığıdır. TTK m. 56/1’de rakiplerin uğrayacağı zararlar ya da zarar tehlikesi şu şekilde sayılmıştır: “...müşterileri, kredisi, meslekî itibarı, ticari faaliyetleri veya diğer ekonomik menfaatleri...” Bu maddeden anlaşılacağı üzere sayılan menfaatleri zarar gören ya da zarar tehlikesi ile karşılaşması durumunda haksız rekabette söz edilir.

Haksız rekabetteki zarar Borçlar Kanunu’ndaki zarar kavramından farklıdır. Borçlar Kanunu’nda dava şartı olarak kişinin zarar görmesi aranırken, bu maddede zarar görme tehlikesi de haksız rekabetin varlığı için yeterli görülmüştür. Zararın veya tehlikenin yoğunluğu haksız rekabet nedeni ile açılacak tazminat

davaları açısından önem taşır. Şöyle ki, zararın veya tehlikesinin çok ya da az olması haksız rekabetin var olup olmadığı açısından değil, haksız rekabet dolayısıyla mahkemelerin tazminat miktarının belirlenmesinde önem taşır (Tamer, 2011: 41-42).

Haksız rekabet için zarar veya zarar tehlikesinin varlığı aranırken, haksız rekabet fiilini işleyen açısından suç teşkil etmesi için, bu fiil sonucunda fayda elde etmesi aranmaz (Şenocak, 2001: 201). Fail bir menfaat elde etmese bile haksız rekabet meydana gelmiş olur.

2.3.2. İlliyet bağı

Yargıtay’ın kararına göre, haksız rekabet davası açabilmek için uygun illiyet bağı aranmaktadır.⁵ İlliyet bağının varlığı fiilin hangi zarara neden olduğunun tespiti açısından önemlidir (Oruç, 2009: 9). Bir kimse sadece hukuka aykırı bir fiil dolayısıyla meydana getirdiği zararı tanzim etmekle yükümlüdür (Oğuzman ve Öz, 2000: 502).

Tespit yapılırken uygun illiyet bağı teorisi genel olarak kabul edilir. İlliyet bağında bir eylemin ortaya çıkan sonucu meydana getirip getirmemeye elverişli olmasına bakılır. Haksız rekabet için uygun illiyet bağının varlığı zorunludur. Ekonomik rekabet hakkını dürüstlük kuralına aykırı olarak kullanan ve bunun sonucunda bir zarar veya zarar tehlikesi meydana getiren fiilin arasında illiyet bağının varlığı aranır. Aksi halde haksız rekabette söz edilemez (Oruç, 2009: 9).

3. TÜRK HUKUKUNDA HAKSIZ REKABETİN DÜZENLENMESİ

3.1. Anayasa’daki düzenleme

Anayasa’da haksız rekabet açıkça ifade edilmemiş olmakla birlikte 167. madde bize bu konuda ışık tutmaktadır. Söz konusu maddeye göre, “Devlet, para, kredi,

⁵ YHGK, E.2007/11-965, K. 2007/961, T. 12/12/2007, Karar, erişim (çevrimiçi) <http://www.istanbulbarosu.org.tr/yayinlar/BaroDergileri/ibd/20083/ibd200833yhdgk.pdf>, (23/12/2012)

sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemlerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri alır; piyasalarda fiili veya anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmeyi önler” hükmü yer almaktadır. Bu hükme göre Devlet rekabetin kanuna uygun olarak gerçekleşmesi için piyasaları kontrol altında tutar.

Anayasa’da açıkça olmamasına karşın Türk ekonomisi rekabet ilkesine dayanır (Karayalçın, 1968: 442). Rekabet için yukarıda değindiğimiz gibi serbest piyasa gereklidir. 48. madde ise serbest piyasaya dönüktür: “Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır” şeklinde hükme bağlanmıştır.

Devlet’e rekabete dayalı piyasa düzenin korunması ve geliştirilmesi için görev yüklenmiştir. Bu görevi yerine getirmek için rekabet politikası ile hareket etmesi gerekmektedir. Devlet’e yüklenen bu görevler 4054 sayılı Yasanın genel gerekçesinde de vurgulanmıştır. Gerekçe de bu görev şu şekilde ifade edilmiştir (Aydın, 2008: 33-34):

“Rekabetin ülkemizde yerleşmesinde ve devamında Devlet’e büyük görevler düşmekte, Devlet’in bilinçli bir rekabet politikası izlemesi kaçınılmaz olmaktadır. Rekabete dayalı bir piyasa düzeninin korunması ve geliştirilmesi rekabet politikasının görevidir. Piyasa ekonomisinin sağlıklı bir biçimde işleyebilmesi için, rakip teşebbüsler arasında dinamik bir rekabet sürecinin var olması bu süreçte güçlü olanın değil, başarılı olanın kendini kabullendirmesi gerekir. Devlet’in bir rekabet politikasının bulunmaması durumunda başarılı olan değil, güçlü olan piyasa egemen olmakta ve rekabet ortadan kalkmaktadır. Bu nedenle piyasa düzeni geçerli olduğu ekonomilerde rekabetin tesisi ve korunması, sürekliliğinin

sağlanması Devlet’in temel görevi olmaktadır. Piyasa ekonomilerinde rekabet politikası, genel ekonomi politikası için hayati öneme sahiptir. Zira piyasa sisteminin merkezi unsurunu oluşturan rekabet sürecindeki bozukluk ekonomik sistemin bütünü tehdit etmektedir.”

3.2. Türk Borçlar Kanunu’ndaki düzenleme

Haksız rekabet Türk Borçlar Kanunu’nun 57. maddesinde düzenlenmiştir. Hükme göre “gerçek olmayan haberlerin yayılması veya bu tür ilanların yapılması ya da dürüstlük kurallarına aykırı diğer davranışlarda bulunması yüzünden müşterileri azalan veya onları kaybetme tehlikesiyle karşılaşan kişi, bu davranışlara son verilmesini isteyebilir.” TBK’ya göre bir fiilin haksız rekabet sayılabilmesi için iki şartın gerçekleşmiş olması gerekir. Bunlardan birincisi, gerçek olmayan ilanların yapılması ya da dürüstlük kuralına aykırı hareketler; ikincisi ise bu fiillere maruz kalan kişinin müşterilerinin azalması ya da müşterilerini kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalmasıdır. Borçlar Kanunu’na göre bu iki şartın bir arada bulunmasıyla haksız rekabet fiilinin işlenmiş olduğu kabul edilebilir (Oruç, 2009: 22).

1956 yılındaki Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’nda Borçlar Kanunu’nun 48. maddesindeki hükmün kaldırılması yer almasına rağmen komisyonun bu hükümlerin ticari alanlar dışında kalan ekonomik hayattaki rekabet hallerine uymayacağı gerekçesiyle kabul etmemesiyle bu şekilde kanunlaşmıştır. Bu kanundan sonra haksız rekabet kurumu, birbirlerine benzer ama iki farklı şekilde ve kanunda düzenlenmiştir (Tamer, 2011:75-76).

TTK’da düzenlenen tüm hususlar ticari iş niteliğinde sayıldığından ve bu kanun dürüstlük kuralına aykırı davranışları da sayarak haksız rekabeti çok daha

kapsamlı bir şekilde ele aldığından Türk Borçlar Kanunu'nun 57. maddesinin uygulama alanının kalmadığı ileri sürülebilir (Bozer ve Göle, 2011: 145).

3.3. Türk Ticaret Kanunu'ndaki düzenleme

3.3.1. 1957 Tarihli Türk Ticaret Kanunu

Haksız rekabet eski Türk Ticaret Kanunu'nun 56 ve 65. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Bu kanun İsviçre Federal Yasası'nın çevrilmesi suretiyle 01/01/1957 yılından itibaren geçerli olmak üzere 1956 yılında kabul edilmiştir (Örs, 1958: 23).

Bu Kanunun 56. maddesinde haksız rekabetin genel bir tanımı verilmiş, 57. maddesinde ise sınırlayıcı nitelik taşımamasına rağmen en sık karşılaşılan örnekler sayılmıştır. Daha sonraki maddelerde bu fiile maruz kalanların haklarından bahsedilmiş, hukuki ve cezai müeyyideler düzenlenmiştir (Oruç, 2009: 22-23).

Ekonomik şartlardaki gelişmeler ve bunun bir yansıması olarak satış, reklâm ve benzeri yöntemlerin hızlı bir şekilde değişiklik göstermesi yeni haksız rekabet hallerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu gelişim ve değişim haksız rekabet hallerinin tek tek sayılmasını imkânsız hale getirmiştir (Arkan, 2011: 307).

Bu nedenlerden ötürü kanun koyucu haksız rekabet konusunun sınırlı sayıda belirlenmesinden kaçınmış, hâkime geniş bir takdir yetkisi vermiştir (Aydın, 2008: 43).

Haksız rekabet eski Türk Ticaret Kanunu'nun 56 ve 65. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Bu kanun İsviçre Federal Yasası'nın çevrilmesi suretiyle 01/01/1957 yılından itibaren geçerli olmak üzere 1956 yılında kabul edilmiştir (Örs, 1958: 23).

Bu Kanunun 56. maddesinde haksız rekabetin genel bir tanımı verilmiş, 57. maddesinde ise sınırlayıcı nitelik taşımamasına rağmen en sık karşılaşılan örnekler sayılmıştır. Daha sonraki maddelerde bu fiile maruz kalanların haklarından bahsedilmiş, hukuki ve cezai müeyyideler düzenlenmiştir (Oruç, 2009: 22-23).

Ekonomik şartlardaki gelişmeler ve bunun bir yansıması olarak satış, reklâm ve benzeri yöntemlerin hızlı bir şekilde değişiklik göstermesi yeni haksız rekabet hallerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu gelişim ve değişim haksız rekabet hallerinin tek tek sayılmasını imkânsız hale getirmiştir (Arkan, 2011: 307).

Bu nedenlerden ötürü kanun koyucu haksız rekabet konusunun sınırlı sayıda belirlenmesinden kaçınmış, hâkime geniş bir takdir yetkisi vermiştir (Aydın, 2008: 43).

3.3.2.6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunundaki modern haksız rekabetin amacı ve kapsamı

3.3.2.1. Amaç: Bozulmamış ve dürüst rekabetin korunması

TTK'nın 54. maddenin 1. fıkrasında haksız rekabete ilişkin hükümlerin amacı ve sùjelerini açıkça belirtmiştir. Buna göre, haksız rekabetin düzenlenmesindeki amaç bütün katılanların menfaatine, dürüst ve bozulmamış rekabetin sağlanmasıdır. Kanun koyucu korumanın amacını ve sùjelerini Kanun'da açıkça ifade etmek suretiyle, Kanun'un işlevsel niteliğini vurgulamak istemiştir (Güven, 2012: 37).

TTK "haksız rekabet kavramına yeni bir bakış açısı getirmiştir." Haksız rekabetin düzenlendiği ilk maddede yani genel maddede haksız rekabete ilişkin bir tanım vermek yerine amaç ve ilkelerin benimsenmesiyle yetinilmiştir. Bu hükümlere göre hukuka

aykırı olmayan rekabet, dürüstlük kuralına uygun, centilmence oynandığı saf bir rekabettir (Adalet Bakanlığı, 2005: 419). “Bozulmamış rekabet ise güven duyulan anlamında hilesiz bir rekabettir” (Adalet Bakanlığı, 2005: 419). Haksız rekabetin tanımının yanı sıra kanunun “dürüst ve bozulmamış” rekabetin teminini amaç edinmesi haksız rekabetin kapsamını daha somut bir hale getirmiştir. Haksız rekabetle ilgili TTK’daki yeni düzenleme rekabet hükümlerini iki temel üzerine yerleştirmiştir. İlki bütün katılanların menfaatine dürüst ve bozulmamış rekabetin sağlanması gerektiğidir. İktisadi rekabet kavramının anlam ve içeriğinin belirsiz olmasından ötürü dürüst ve bozulmamış rekabet ile rekabet kavramının niteliği belirlenmiş ve hukuken tanımlanabilir bir rekabete vurgu yapılmıştır. İkinci olarak haksız rekabetin tanınması ve teşhis edilmesi için dürüstlük kuralına önemli bir görev yüklemiştir (Doğruöz vd., 2011: 159).

Haksız rekabet hükümleri ile korunan menfaat, alıcıların ve satıcıların en iyi şekilde iş görmeleri ve özellikle tüketicilerin ürünlerin sağlıklı bir şekilde karşılaştırmasını yapabilmelerini sağlamaktır. Bunun yolu ise alıcıların ürünlerden uygun olanını kolayca temin etmesi için “şeffaf bir pazarın var olmasından, piyasaya katılan herkesin, aralarında bir rekabet ilişkisi bulunmaksızın, rekabete yapılan haksız müdahalelerden korunmasından elde edebilecekleri menfaatlerdir” (Güven, 2012: 38-39).

3.3.2.2. Kapsam: Rekabetin oyununa dahil olanlar arasındaki ilişkileri etkileyen davranış ve ticari uygulamalar

Haksız rekabet hükümlerinin kapsamı TTK’nın 54. maddenin 2. fıkrasında belirlenmiştir. Hüküm haksız rekabetin kapsamını şu şekilde belirlemiştir: “Rakipler arasında veya tedarik edenlerle müşteriler

arasındaki ilişkileri etkileyen aldatıcı veya dürüstlük kuralına diğer şekillerdeki aykırı davranışlar ile ticari uygulamalar haksız ve hukuka aykırıdır.”

Yargıtay haksız rekabetin var olabilmesi için tarafların birbirlerine rakip olmaları şartını yani rekabet ilişkisini arıyordu. Ancak TTK “bütün katılanların menfaati”ni işaret ederek tedarikçilerle müşterilerin ilişkilerinin etkilemesinden de söz etmiştir (Kendigelen, 2011: 64). Hükümün bu şekilde düzenlenmiş olması, rekabeti sadece müşteri ve pazar payı mücadelesi gibi dar bir alan olmaktan çıkarmak suretiyle, rakipler ya da tedarik edenler arasındaki ilişkileri etkileyen davranışları da kapsamı dâhiline alarak haksız rekabetin alanını genişletmiştir. Şöyle ki yeni düzenleme ile ilişkiyi etkileyen eylemin diğer bir rakipten ya da üçüncü kişiden kaynaklanıp kaynaklanmamasının önemi kalmamıştır. Önemli olan husus, “eylemin rekabet oyununa katılanlar arasındaki ilişkileri etkileyebilecek, böylelikle rekabetin işleyişini bozabilecek nitelikte olmasıdır” (Güven, 2012: 51-52).

Dürüstlük kuralına aykırı davranışlar ve uygulamalar iş etiğine aykırı olabileceği gibi aldatıcı veya yanıltıcı olabilir. Bu gibi ticari uygulamalar rekabetin işlevsel kuralını zedeleyerek, rekabetten beklenen sonucun alınmasını engeller (Bozer ve Göle, 2011: 150). Görüldüğü üzere yeni haksız rekabet anlayışında haksız rekabet, hukuk ve ahlak kurallarına aykırı olabileceği gibi “rekabetçi işlev”⁶ kavramının korunması amacıyla da olabilir. “Hedef alınan rakiplerin engellenmesine yönelik uygulamalar, rakiplerin hareket serbestisinin korunması amacını güden anlayışın somut bir örneği olarak düzenlenmiştir.” Aynı şekilde, “saldırgan satış yöntemleri ve reklamlar, belli bir malın satın alınması koşuluna bağlı olarak düzenlenen promosyon amaçlı kampanya, oyun, yarışma,

⁶ Rekabetçi işlev: Pazara katılanların hareket ve karar alma serbestisi. (Güven, s. 54.)

piyango ya da çekilişler, pazara katılan tüketicilerin karar alma serbestilerinin korunması amacıyla yasaklanmıştır.”(Güven, 2012: 54)

SONUÇ

Haksız rekabete ilişkin eski Türk Ticaret Kanunu’ndaki düzenleme 1950’li yılların ticari ve ekonomik ilişkileri göz önünde tutularak yapılmıştı. Geçen süre ile ekonomik ve ticari hayattaki köklü değişiklikler yeni düzenlemeyi mecbur kılmıştır. Geçen bu süre ve gelişmeler göz önünde tutulduğunda söz konusu düzenleme için geç kalındığını söylemek pek de yanlış olmaz.

Yeni Türk Ticaret Kanunu ile birlikte haksız rekabete ilişkin hükümlerde köklü değişikliklere gidilmiştir. Haksız rekabete ilişkin yeni düzenleme, eski düzenlemeden farklı olarak, sadece rakipler yerine katılanlar demek suretiyle düzenlemeyi genişletmiştir. Bu genişletmeden kasıt, katılanların menfaatini işaret ederek tedarikçilerle müşterilerin ilişkilerinin etkilemesinden de söz etmiş olmasıdır. Günümüz ticari hayatındaki zorluklar ve mücadelenin nasıl zor bir hal aldığı düşünüldüğünde rekabetin sadece rakipler arasında olmadığı ortadadır. Daha doğru bir ifadeyle, haksız rekabetin sadece rakipleri etkilemekten daha ileriye giderek tüm katılanları etkilediğini düşündüğümüzde söz konusu bu düzenlemenin yerinde ve uygun olduğu açıktır.

Bir diğer yenilik ise; Yeni Türk Ticaret Kanunu’nda eski Türk Ticaret Kanunu’ndaki “sınırlı sayı prensibi”nden vazgeçilmiş olmasıdır. Nitekim iktisadi hayattaki yenilikler, ekonomik şartlardaki gelişmeler, yeni yöntemlerin keşfedilmesi daha önce öngörülemeyen yeni haksız rekabet hallerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu hızlı değişim ve gelişimin, doğası gereği gelecekte de devam edeceğinden bahisle haksız rekabet hallerini tek tek saymanın doğru olmayacağı açıktır.

Yeni TTK’yla haksız rekabet kavramını yeni bir bakış açısıyla ele almıştır. Kanuna göre amaç dürüst ve bozulmamış rekabetin korunmasıdır. Hükümdeki dürüst rekabet, hukuka aykırı olmayan centilmence oynanan saf bir oyundur. Bozulmamış rekabetten kasıt ise güven duyulan anlamında hilesiz bir rekabettir. Kişilerin rekabet hakkını kullanırken uymak zorunda oldukları dürüstlük ve güven kuralı ise Medeni Kanunda yer alan “Dürüstlük” kuralını temel almaktadır.

TTK’daki tüm bu yeniliklerle; haksız rekabete ilişkin hükümlerin amaç ve sùjeleri açıkça belirlenmiş; “rekabet” hukuken tanımlanabilir hale getirilmiştir. Ayrıca dürüstlük kuralının haksız rekabet teşkil eden fiilleri belirlemedeki fonksiyonu ortaya koyulmuştur. Böylelikle; haksız rekabet hükümlerinin kapsamının somutlaşması; işlevsel ve güncel ihtiyaçları karşılar bir niteliğe kavuşması sağlanmıştır.

Haksız rekabete konu fiili işleyen hukuki sorumluluğu TTK’nın 56, 57 ve 58’inci maddelerinde; cezai sorumluluğu ise 62 ve 63’üncü maddelerinde hüküm altına alınmıştır. Haksız rekabet halinde dava hakkı tanınanlar, hukuki taleplerinin neler olabileceği, hukuki sorumluluk hallerinin nelerden ibaret olacağı çerçevesi 56’ncı maddede çizilmiştir. TTK’nın 57’nci maddesinde haksız rekabet nedeni ile çalıştırmanın sorumluluğu, 58’inci maddesinde basın, yayın, iletişim ve bilişim kuruluşlarının sorumluluğu düzenlenmektedir.

Haksız rekabet halinde gerçek ve tüzel kişilerin cezai sorumluluk halleri ise TTK’nın 62 ve 63’üncü maddesinde hüküm altına alınmıştır. TTK’nın 62’nci maddesine göre; gerçek kişiler bakımından iki yıla kadar hapis cezası veya adli para cezası olarak öngörülmekle; yaptırım seçimlik olarak belirlenmiştir. Ceza hukukunda hakim olan ve TCK md.2’de de hüküm bulan “suçta ve cezada kanunilik ilkesi” uyarın-

ca, haksız rekabet halinde cezayı gerektiren fiiller, TTK'nın 62'nci maddesinde tek tek sayılmıştır. Bu nedenle sadece kanunda açıkça işaret edilen haksız rekabet fiilleri ceza sorumluluğuna sebep olabilecektir. Nitekim, madde hükmünün gerekçesinde de, açıkça maddede sayılmayan ancak haksız fiil teşkil eden diğer hallerde ceza verilmeyeceği belirtilmiştir. TTK'nın 63'ncü maddesine göre ise; tüzel kişilerin de sorumluluğu yoluna gidilebilecek ve tüzel kişilere özgü güvenlik tedbirleri (izin iptali ya da müsadere) uygulanacaktır. (ERDOĞAN, 2012: 452,458,459)

Kaynakça

- Arkan, Sabih. (2011), Ticari İşletme Hukuku, Ankara.
- Aydın, Hüseyin. (2008), Türk Ticaret Kanunu'nda Haksız Rekabet Suçları, Ankara.
- Badur, Emel. (2001), Türk Rekabet Hukukunda Rekabeti Sınırlayıcı Antlaşmalar (Uyumlu Eylem ve Kararlar),Ankara. (Ankara, SBE, Yüksek Lisans Tezi) (Çevrimiçi).
- Bozer, Ali/Göle, Celal. (2011), Ticari İşletme Hukuku, Ankara.
- Doğruöz, A.B. ve Onat, Ö./Tunçel Töralp F.. (2011), Türk Ticaret Kanunu Cilt I, Ankara.
- Erdoğan, Yavuz. (2012), "Yeni Türk Ticaret Kanunu'nda Haksız Rekabet Suçu", İpek Yolu Canlanıyor: Türk-Çin Hukuk Zirvesi, 421-461, hukuk.marmara.edu.tr.
- Güven, Pelin. (2009), Rekabet Hukuku (Ders Kitabı), Ankara.
- Güven, Şirin. (2012), Haksız rekabet Hukukunun Amacı ve Koruduğu Menfaatler, Ankara.
- İnan, N. ve Piker M.B., (2007), Rekabet Hukuku (El Kitabı), Ankara.
- Karayalçın. Yaşar. (1968), Ticaret Hukuku, I. Giriş-Ticari İşletme, 3. Baskı, Ankara.
- Kendigelen. Abuzer, (2011), Yeni Türk Ticaret Kanunu Değişiklikler, Yenilikler, İlk tespitler, İstanbul.
- Oğuzman, M. ve Kemal ve Öz, M. Turgut, (2000), Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul.
- Oruç, Murat. (2009), Haksız Rekabette Maddi Tazminat Davası, İstanbul.
- Örs, F. Halil. (1958), Türk Hususi Hukukunda Haksız Rekabet, Ankara.
- Poyraz, Ercan. (2011), Ticaret Hukuku, Ankara.
- Rekabet Kurumu Yayınları. (2011), Rekabet El Kitabı, Ankara.
- Saka, Zafer. (1998), Ticaret Hukuk (Ticari İşletme), İstanbul.
- Sarıöz, A. İpek. (2012), Haksız Rekabetten Doğan Uyuşmazlıklarda Uygulanacak Hukuk ve Yetkili Mahkeme, On İki Levha, İstanbul.
- Seyidoğlu, Halil. (1999), Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük, Bursa.
- Şenocak, Kemal. (2001), "İşletme Personelinin Ayarılması Meselesinin Haksız Rekabet Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.50, Sayı 2.
- Tamer, Ahmet. (2011), Yanlış veya Yanıltıcı Beyan ve Hareketlerle Haksız Rekabet, Ankara.
- Türk Ticaret Kanunu Tasarısı, (2005) Adalet Bakanlığı, Ankara.
- Ünal, Şeref. (1988), "Karşılaştırmalı Hukuk Açısından Haksız Rekabet", Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Yılı, Sayı 1, 71-83.
- Yargıtay Genel Kurulu (2007), 12/12/2007 Tarih, 2007/11-965 Esas, 2007/961 Karar, Erişim tarihi: 23 Aralık 2012, İstanbul, <http://www.istanbulbarosu.org.tr>.